

свідчення // Комуніст України. - 1990. - №4. - С.75; 22. Попович М. Нарис історії культури України. - К., 1999. - С.579; 23. Дашкевич Я. Політичне ошукаство чи провокація? Крах українізації 20-х – 30-х рр. // Дашкевич Я. Україна вчора і нині: нариси, виступи, есе. - К., - 1993. - С.78-88; 24. Історія України /Кер. авт. кол. Ю.Зайцев. - Львів, 1998. - С.257; 25. Куліш М. Мина Мазайло // Твори. - К. 1992. - Т.1. - С.126; 26. Волобуєв М. До проблеми української економіки // Більшовик України. - 1928. - №3. - С.86; 27. Сміт Е.Д. Національна ідентичність. - К., 1994. - С.81; 28. Див.: Шпорлюк Р. Комунізм і націоналізм. Карл Маркс проти Фрідріха Ліста. - К., 1998. - С.15; 29. Попов М.М. Перетворити Україну на зразкову республіку. Промова на листопадовому пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У // Червоний шлях. - 1933. - №10. - С.183; 30. Преса Української РСР 1917-1966. Статистичний довідник. - Харків, 1967. - С.112-113; 31. Печать СССР за 50 лет. Статистический сборник. М., 1967. - С.192; 32. Кравченко Б. Вказана праця. - С.184.

О.Є. Зубко

УКРАЇНСЬКИЙ ВИСОКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМ. М. ДРАГОМАНОВА В ПРАЗІ, 1923-1933 РР. (КОРОТКИЙ ЕКСКУРС ДЕСЯТИЛІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

Початок 20-х років нинішнього століття був насичений драматичними подіями в житті української наукової спільноти, яка по завершенні першого етапу визвольних змагань новітнього періоду опинилась у вимушеній еміграції. І одним з малодосліджених моментів історії національної діаспори залишається процес становлення системи закладів вищої освіти на теренах міжвоєнної Чехо-Словаччини. Насамперед, йдеться про Український Високий Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова (Далі-УВП).

Розглядаючи процес консолідації інтелектуального потенціалу серед новоприбулих національних елементів та вироблення ними відповідної адаптації до нових умов існування, дослідник має змогу розв'язати проблему визначення реального вкладу цієї еміграції в боротьбу за відродження української державності.

Власне, як історичне явище, УВП ім.М. Драгоманова ще не був об'єктом спеціального комплексного дослідження, за винятком, хіба що, праці Ів. Мірного¹, яка є унікальною з фактологічної точки зору. Хронологічно й певною мірою тематично найближчою до неї є праця С. Наріжного². Зібрані і викладені в ній дані про наукові установи, матеріали до біографій багатьох визначних представників української еміграції, зокрема вчених, без перебільшення можна віднести до розряду енциклопедичних, без яких не обійдеться жоден дослідник цих питань. Та найбільший науковий інтерес для автора становили відповідні фонди Центрального Державного Архіву Вищих Органів Влади та Управління України³, що були утворені на основі багатой колекції документальних матеріалів Празького архіву-музею визвольної боротьби. Зібрана емігрантами колекція впродовж всього міжвоєнного періоду та частково в роки другої світової війни, після звільнення Праги в 1945 році, в своїй більшості була вивезена до СРСР. Серед використаних автором найновіших публікацій: дослідження Євсеєнко І.В.⁴, Стремидла В.І.⁵, Бублик Т.В.⁶, а також матеріали конференції, присвяченої 75-тій річниці з дня заснування УВП ім.М. Драгоманова в Празі, яку в листопаді 1998 року організувало громадське об'єднання "Українська Ініціатива в Чеській Республіці".⁷

Засновником Педагогічного Інституту виступив Український Громадський Комітет (далі-УГК) - перша допомогова організація українських емігрантів, створена в липні 1921 року есерами шаповалівської течії. Мету і завдання, які ставилися при цьому, знаходимо в одній із промов Микити Шаповала до керівництва даного навчального закладу: "Головною, й навіть єдиною причиною нашого дотеперішнього неуспіху в боротьбі за визволення українського народу було те, що в масі він є аморфна напівсвідома національність, якій багато бракує того, щоб стати зрілим суспільним організмом-державною нацією, що ми називаємо повною нацією. Наша нація має велетенські запаси потенціальної суспільної енергії, а не має того, що є

нація має велетенські запаси потенціальної суспільної енергії, а не має того, що є моторовою силою суспільного життя-це розвиненої духовної культури, широкого культурного поступу, й власного організованого повного суспільства. Організація Вищої Педагогічної Школи є необхідною потребою в нашій боротьбі за визволення нації. Тою задачею є перетворення аморфної маси, що зветься українським народом в суспільну одиницю- в повну націю. Ціль Інституту є збагачення колективного й індивідуального розуму народу...”⁸

Численні комісії, покликані вирішувати різноманітні організаційні питання, працювали протягом перших трьох років існування Інституту, завершивши його організацію в цілому в 1926-1927 роках.

Так, відповідно до першого статуту, затвердженого урядом Чехо-Словацької Республіки 4 травня 1923 року, УВП ім.М.Драгоманова виступив закладом з трирічним терміном навчання, що готував фахівців “вищих початкових шкіл, учительських семінарій, нижчих класів гімназій, викладачів загальноосвітніх предметів в середніх технічних школах, а також спеціалістів педагогічної і виховної роботи в освітніх закладах та для адміністративної праці у відповідних інституціях.”⁹ Викладовою мовою виступала українська, а навчання було безкоштовним.

На УГК, як фундатора закладу, покладалися виконання адміністративно-господарських обов’язків та водночас функція контролю, тоді як за дирекцією залишався навчально-організаційний та педагогічно-виховний бік діяльності.

Згодом об’єктивна оцінка реальних умов і потреб життя призвели до зміни статуту ще наприкінці 1923 року, так званої “другої” його редакції, остаточно затвердженої 8 липня 1925 року. Суттєвих змін зазнали майже всі попередні параграфи. Насамперед, Інститут ставав “приватною школою з високошкільною організацією, що мала на меті підготовлення професорів української мови, літератури та історії, природознавства та географії, математики та фізики єдиної української школи, переважно її старших класів, а також інструкторів та адміністраторів по народній освіті.”¹⁰ Термін навчання збільшувався до чотирьох років, але найголовнішим було те, що в адміністративному відношенні Інститут підпорядковувався вже чеським Міністерством закордонних справ та освіти. Пояснюється це тим, що між членами УГК, який в переважній більшості складався з соціалістів-революціонерів, виникали тертя та розходження в розгляді тих чи інших питань; з другого боку- чеськими міністерствами було припинено виплату субсидій, за допомогою яких Комітет здійснював свою “допомогову” функцію.

Базовими відділами (факультетами) виступали: а) Літературно-історичний з підвідділами літератури та історії; б) Природничо-географічний та в) Фізико-математичний. В 1924 році Природничо-географічний та Фізико-математичний відділи були об’єднані в один-Природничо-математичний, тоді як третім відділом ставав новостворений Музично-педагогічний.

Вирішення питань організації навчального процесу вимагало врахування найновіших “форм високошкільних педагогічних організацій та методів педагогічної праці”¹¹. Передусім, навчальний процес був орієнтований на західноєвропейський зразок, тому ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку спеціалістів, в даному випадку -”абсолютів”, а також докторантів-”магістрів”, забезпечували спершу 23 кафедри, кількість яких згодом збільшилась до 33. Відповідно, збільшувалась і кількість навчальних предметів, що виливалось в таке, характерне для всього періоду функціонування Інституту, явище, як перевантаження.

Природничо-математичний відділ мав 11 спеціальних кафедр, таких як : математики, астрономії, фізики та метеорології, теорії механіки, біології з гігієною та анатомією, органічної та неорганічної хімії, зоології, ботаніки, загальної географії, геології та фізичної хімії. Серед викладачів цього факультету зустрічаємо імена професорів Єв.Іваненка, М.Лорченка, В.Гармашова, Старкова, Ів.Горбачевського,

С.Рудницького, В.Чередієва, доцентів Ф.Гули, С.Риндика, Ол.Орлова, Ол.Русова, П.Герасименка.

Музично-педагогічний відділ мав в своєму складі 4 спеціальних кафедри та 4 окремих класи: кафедри теорії музики, історії музики, музичної етнографії та музичної акустики й психофізіології; класи клавiру(фортепіано), диригування, скрипки та хорового співу. Викладацький склад факультету: професор Ф.Якименко, доценти Ф.Шешко, П.Щуровська та Н.Нижанківський.

На Літературно-історичному відділі було відповідно 7 кафедр літературного підвідділу, таких як: української мови, історії української літератури, історії слов'янських літератур, історії західноєвропейських літератур, класичних мов і письменства, мовознавства та мистецтва, де працювали професори Л.Білецький, В.Сімович, М.Тимченко, Артимович та доценти В.Січинський і Г.Омельченко та 4 - історичного профілю:

- а) кафедра історії України, що забезпечувала викладання таких предметів, як історія України, історичний епос, українська історіографія, українська археологія, етнологія, антропогеографія, історична географія України. На посаду її керівника було запрошено спершу проф. М.Грушевського¹², та через повернення Михайла Сергійовича до Радянського Союзу в 1924 році, цю вакансію посів проф. Дмитро Дорошенко, 1925 згодом М.Славінський, а ще пізніше-доц.П.Феденко.
- б) кафедра історії слов'ян- її дисципліни: вступ до слов'янознавства, історія «Московщини» (Росії), історія Польщі, історія південних слов'ян, історія Чехії. Завідуючим названої кафедри був незмінно доцент Ф. Слюсаренко.
- в) кафедра старовинної історії, її дисципліни: історія Сходу, історія Греції, історична географія, історія Риму. Її завідуючі: професор Терлецький та доцент Ф.Слюсаренко.
- г) кафедра всесвітньої історії, середніх та нових віків- її дисципліни: історія нових віків, методологія історії, філософія історії, історія середньовіччя. Її завідуючі: професори О.Шульгин та М.Славінський.

Загальноінститутськими було 6 кафедр (33 навчальні предмети): педагогіки, педагогічної психології, філософії, гігієни, економіки (включала також в себе ліквідовану згодом кафедру права) та соціології. Серед викладачів цих кафедр зустрічаємо такі імена як: С.Русова, Дм.Чижевський, О.Ейхельман, В.Гармашів, Ів.Кабачків, Я.Ярема, С.Шелухін.

Впорядковуючи навчальний процес, було вирішено розділити кожен академічний рік на два семестри: зимовий, що тривав з 1 жовтня по 31 березня, та літній, тривалістю з 1 квітня по 30 вересня. Обидва семестри закінчувались складанням відповідних заліків та іспитів. При цьому слід зауважити, що складені дисципліни автоматично виключались із так званого "дипломного списку." Розберемось детальніше. Початок практичних занять (жовтень 1923 р.) досить швидко показав недоцільність розподілу навчального матеріалу за семестрами. Так, на першому курсі на загальноосвітні й загальнопедагогічні дисципліни відводилось 30 годин, а на спеціальні-12; відповідно на другому курсі- 18 та 24 години; на третьому- 18 та 30 годин. (Четвертий курс-педагогічні практики в реальній гімназії в Ржевицях). Шестиденний робочий тиждень дорівнював 42-ом годинам обов'язкових викладів, отже, на кожного студента щоденно припадало 8 годин одних тільки лекцій, тобто весь робочий день. Тому, щоб позбутись такого значного перевантаження, було здійснено два ефективних заходи.

Найперше, проведено перерозподіл матеріалу, який відтепер передбачав на першому курсі-20 і 13-19 годин ; на другому курсі-9-12 і 18-24 години, а на третьому – 7 і 25-31 години. А по-друге, було вироблено новий порядок іспитів, згідно з яким усі навчальні предмети були поділені на три категорії: до I категорії відносились ті предмети, які складались в заліковій чи іспитовій формі в кінці кожного семестру. До II категорії належали ті, які складались у формі колоквиуму, а під III-ю категорію потрапляли ті, з яких не складалось іспити і які тільки прослуховувались. Саме предмети II та III категорій ставали “дипломними” або державними іспитами.

Крім обов’язкових предметів (лекцій, семінарських та практичних занять, екскурсій), передбачались ще й так звані “лектури”. Сучасними аналогами їх виступатимуть факультативи. Вони ж в свою чергу теж поділялись на обов’язкові та необов’язкові. Так, обов’язковими для усіх студентів були лектури з чеської та німецької мов, тоді як для студентів Природничо-математичного та Музично-педагогічного відділів обов’язковою була, крім зазначених мов, і лектура з українознавства, що включала в себе українську мову, українську літературу та історію України.

Необов’язковими “лектурами” виступали: французька мова, так звана “московська викладова мова”, тобто російська, польська викладова мова та англійська мова(відмінена в 1925 р.).

Ось яким, наприклад, був навчальний план I-го курсу підвідділу історії та суспільних наук Літературно-історичного відділу(факультету).¹³

а) Загальноосвітні предмети:	I сем.	II сем.
1. Теорія педагогіки (проф. С.Русова).....	2	-
2. Історія педагогіки (проф. С.Русова).....	-	3
3. Основи пед. психології (проф. Я.Ярема).....	2	2
4. Логіка (проф. Д. Чижевський).....	2	-
5. Вступ до філософії (проф. Я.Ярема, пізніше проф. Д.Чижевський).....	-	2
6. Гігієна (загальна й шкільна) (проф. В. Гармашів).....	2	2
7. Українська мова (проф. В.Сімович).....	2	2
8. Семинар з української мови (проф. В. Сімович).....	-	1
9. Чеська мова (проф. Забранський).....	2	2
10. Німецька мова (доц. В.Кушнір).....	2	2
11. Політична економія (доц. І.Кабачків).....	2	2
	<hr/>	<hr/>
	16	18

б) Спеціальні предмети:	I сем.	II сем.
1. Історія Сходу (проф. М.Терлецький, пізніше доц. Хв.Слюсаренко).....	2	-
2. Історія Греції (проф. М.Терлецький, пізніше доц. Хв.Слюсаренко).....	2	-
3. Історія Риму (проф. М. Терлецький, пізніше доц. Хв. Слюсаренко).....	-	4
4. Історія України (проф. Д.Дорошенко, пізніше доц. П.Феденко).....	2	2
5. Семинар з історії України (проф. Дорошенко, пізніше доц. П.Феденко).....	1	1
6. Історіографія (проф. Д. Дорошенко, пізніше доц. П. Феденко).....	1	1
7. Вступ до славянознавства		

(доц. Г. Омельченко).....	2	-
8. Українська народня поезія (проф. Л. Білецький).....	2	2
9. Історія мистецтва (доц. В. Січинський).....	2	2
10. Латинська мова (проф. М. Тимченко).....	2	2
11. Основи права (проф. О. Ейхельман).....	1	-
12. Музикознавство (в.о. доц. Хв. Стешко).....	1	1
	18	15

Іспити до здачі: а) загальні дисципліни:

історія педагогіки, вступ до філософії, гігієна, українська мова, чеська мова, німецька мова, політична економія.

б) спеціальні дисципліни:

історіографія, вступ до славянознавства, українська народня поезія, латинська мова.

Колоквіум-основи педагогічної психології.

А щодо оцінювання знань, то воно здійснювалось за п'ятибальною системою: "недобре", "досить добре", "добре", "дуже добре", "відмінно".¹⁴

По закінченню усіх восьми семестрів, студенти, склавши державні іспити, здобували кваліфікацію "абсолювентів"- спеціалістів (з такої нагоди, окрім диплому, видавалась ще й спеціальна нагрудна відзнака-жетон).

Ті ж, хто бажав здобути в майбутньому звання "доктора"-магістра, готувались до нових випробувань, так званих "ригорозів", які були за своєю суттю новими вступними іспитами, а згодом до захисту "докторської"- магістерської дисертації. Офіційно докторантура почала свою роботу з 30 березня 1928 року, коли заклад залишили перших 29 випускників. Тоді як до аспірантури, на жаль, не дійшло. Аспірантами УВП були лише в 1925 році вчителі реформованої при Інституті гімназії в Ржевицях Ів. Кобзиський та М. Хлюр.

Параграф 18-й нової редакції статуту розпочинав розгляд питань, що стосувались керівних органів навчального закладу. А ними виступали: Професорська Рада, сенат, ректор та проректор, збори професорів відділів (факультетів) та їх деканати. Розглянемо детально кожний. Професорська Рада нараховувала в своєму складі усіх завідуючих кафедрами, а до її компетенції входило вирішення таких питань, як: вибори на посаду та звільнення з неї ректора, проректора, деканів, продеканів, секретарів відділів та, безпосередньо, Ради, професорів, доцентів, "лекторів", асистентів, лаборантів та бібліотекарів; затвердження наукових планів, програм, тем певних конкурсних завдань та практичних занять; розробка правил внутрішнього розпорядку; нагляд за діяльністю бібліотеки, навчальних лабораторій, кабінетів; налагодження контактів з іншими навчальними закладами, різними установами та товариствами та розгляд поточних науково-організаційних справ.

Сенат в своєму складі передбачав ректора, проректора, деканів, продеканів і секретаря Професорської Ради. Засідаючи щомісячно, він вирішував такі питання, як: розподіл усіх грошових надходжень згідно з кошторисом та, власне, його розробки; встановлення норм оплати академічного персоналу; організація інтернатів, їдалень для студентів, професорів та їх родин й інших допоміжних установ та вирішення інших господарських справ.

Професори, доценти, асистенти та лаборанти кожного окремого відділу утворювали його збори, які засідали один раз на рік і вирішували усі питання, пов'язані з академічним життям самого відділу (розробка навчального плану, забезпечення поточного контролю над успішністю студентів тощо).

Ректор, як зазначає статут, виступає безпосереднім "керманічем" навчального закладу. Він обирається членами Професорської Ради з усіх професорів Інституту в

кінці кожного академічного року і на нього покладається ряд певних обов'язків, про виконання яких він письмово звітує перед Радою. А це : так звана "зовнішня" презентація навчального закладу; прийом і звільнення технічних службовців Інституту; налагодження та забезпечення академічного життя ; контроль над виконанням службовцями та студентами відповідних обов'язків та правил внутрішнього розпорядку та над грошовими витратами й майном Інституту. Ректорами свого часу були : професори Л.Білецький (1923 - 1926), В.Сімович (1926 - 1930) та В. Гармашів (1930 - 1933).

" Для допомоги ректорові в його праці, а також для заступництва його на випадок хвороби, від'їзду або взагалі тимчасової відсутності ректора Рада Професорів обирає щороку із свого складу одного з професорів на заступника ректора (проректора), після чого ректор Інституту подає вибраного на затвердження влади ЧСР."¹⁵

Іншими адміністративно-інститутськими органами та особами були: Канцелярія (директором якої протягом усіх років функціонування був Іван Мірний-О.З.), секретар Професорської Ради та Сенату," ексекUTOR", що відповідає посаді сучасного завідуючого господарством, та інші технічні службовці.

За 1923 - 1933 роки список академічного персоналу Інституту, що складався з професорів та лекторів, нараховував 92 особи, з яких 80 були українцями, інші 12-фахівці чеських навчальних закладів, такі як : Д'Альфонсо (лектор італійської мови на Музично-педагогічному факультеті), О. Вагнер (асистент-лаборант кафедри органічної та неорганічної хімії), Т.Гриб(лектор білорусознавства на Літературно-історичному факультеті), Й.Гуттер (доцент кафедри історії музики), Ф.Забранський (лектор чеської мови на усіх трьох відділах), К.Алоїс (лектор класу хорового співу), Морель (лектор французької мови на усіх трьох відділах), З.Неєдли (професор історії чеської музики, кафедра історії музики), Я.Прокеш (професор історії Чехії, Літературно-історичний факультет), Смотлаха (лектор фізичного виховання кафедри гігієни), К.Цейп (лектор кафедри ботаніки), О.Шін (лектор кафедри теорії музики).¹⁶

Професорами УВПІ могли бути ті, хто мав звання "магістр" українських чи російських вищих навчальних закладів або духовних семінарій, та ті, хто мав звання "доктор" різних закордонних університетів, але головними критеріями виступали наявність оригінальних наукових праць та значний педагогічний стаж. Лекторами ж призначались ті " магістри та доктори", хто не мав педагогічного стажу або професори середніх шкіл з певним педагогічним стажем.

Не менш різноманітним був студентський склад УВПІ. У національно-етнографічному відношенні він був представлений наддніпрянцями, буковинцями, бесарабцями, галичанами, кубанцями та, подекуди, білорусами. Всього ж за десять років освіти в УВПІ здобуло 178 дійсних слухачів, з них 116- абсолювентів, 85 - дипломників, 31 - докторант.¹⁷ Існують окремі статистичні дані по відділах : так , Літературно-історичний відділ закінчило 48 абсолювентів, Математично-природничий- 29, а Музично-педагогічний- 8 станом на 31 червня 1933 року.¹⁸ (У своїй більшості статистична документація дуже розбіжна.-О.З.) Усі студенти УВПІ поділялись , в свою чергу , на дійсних і вільних. Дійсними студентами були ті, хто здобув повну середню освіту. В їх середовищі йшов поділ на звичайних та надзвичайних студентів. Вільними студентами були ті, хто здобув освіту не менше шести класів. Згодом, щоб ліквідувати такий поділ та задовольнити бажання усіх, хто прагнув знань, при Інституті були відкриті матуральні курси (на зразок сучасного підготовчого відділення) та розпочала свою роботу контрольно-іспитова комісія. Ними було докладено всіх зусиль по ліквідації " прогалин " в шкільних знаннях як студентів, так і абітурієнтів та підготовці останніх до інститутського курсу.

Мали студенти і власні органи самоврядування, представлені двома організаціями: "Студентською" та "Академічною" Громадами.

Згадуючи викладачів та студентів, не можна обминути і таке питання, як норми оплати праці академічного персоналу та розміри студентських стипендій. Так, щодо останньої, то до 1926 року мінімальний розмір стипендії становив 550 чеських крон, з 1927 року та до часу ліквідації навчального закладу його зменшили на 100 крон. При цьому слід зауважити, що стипендію отримували далеко не всі студенти, а тільки тих 150 чоловік, хто потребував її з різних причин (в основному через неможливість знайти постійну роботу, ту чи іншу хворобу, і, таким чином, стипендію отримували по суті усі студенти закладу в різний час, здобувши відповідні лікарняні чи "листки по звільненню." - О.З.) Розміри платні академічного персоналу були сталішими та регулярнішими: професор отримував 1.500 чеських крон, доцент-1.200, а лектор- 1.000. При цьому існувала додаткова оплата для сім'ї: дружині- 200 чеських крон та дітям, з розрахунку на одну дитину, 125 крон.

Коротко потрібно сказати і про бібліотеку УВП. Вона налічувала всього 10 728 томів книг, з них 7 928 куплених, решта-подарованих чи виміняних.¹⁹ Варто зазначити, що серед її примірників були навіть видання Київської Археографічної комісії. Керівництво бібліотекою було покладено на С. Ріпецького, Ол. Шаповала та П.Зленка. Після ліквідації УВП в 1933 році значна її частина потрапила до Слов'янської книгарні (Прага) та до Української гімназії в Морджанах.

Втім, наявність бібліотечних фондів не могла задовольнити попит студентів на літературу різного спрямування, і, насамперед, підручників. З цієї метою при Інституті в 1924 році було засноване видавниче товариство "Сіяч". Всього з 1923 по 1933 роки товариством було надруковано 44 книги та 5506 примірників різноманітних підручників.²⁰ З них 1 566 примірників було надіслано до 59 установ: в межах ЧСР до 21 установи (Міністерства Закордонних Справ, Міністерства Шкільної та Народної Освіти, бібліотеки Карлового Університету та інших), в межах Радянської України теж до 21 установи (Академії Наук, Інституту Книгознавства, Книжкової Палати, Історичного Археологічного Інституту в Кам'янці, Інститутів Народної Освіти в Харкові, Одесі, Полтаві та інших), в межах Польщі, включно з Галичиною та Волинню, - до 12 установ (Наукового Товариства імені Т.Шевченка, Просвіти, Українського Національного музею в Львові, Українських гімназій в Луцьку та Рівному та інших), в межах Франції - до 2 установ (Інституту Слов'янознавства та Бібліотеки ім.С.Петлюри), до Інституту Слов'янознавства в Берліні, Товариства дослідження української історії, літератури і мови в Ленінграді та Литовського університету в Ковно.²¹ Серед надрукованих підручників - "Теорія і практика дошкільного виховання" С.Русової (2 тис. примірників), "Нариси з нової історії Європи" Ол.Шульгина (2 тис. примірників), "Курс аналітичної геометрії" Єв.Іваненка (2 тис. примірників) та багато інших. Окремо видавалися "Драгоманівський" (1933р.) та "Науковий" збірники (1929 та 1933 рр.) Інституту, куди увійшли актуальні розробки професорсько-студентського складу всіх факультетів. Всі три примірники за своїм об'ємом сягали понад 600 сторінок²² кожний. Тут доречно зробити пояснення з приводу самої назви "драгоманівський". Справа в тому, що постать М.Драгоманова як "патрона" цього навчального закладу була обрана невипадково. Все пояснюється особистою симпатією до нього таких провідних діячів, як М.Шаповала, С.Русової, М.Галагана та вагою, яку мали їх вподобання.

Проводилась в Інституті активна наукова та громадська робота.

Власне, наукові засідання відділів з читанням наукових доповідей та дискусіями запровадились в УВП з 1930-го року, хоча вже до цього часу при закладі існували різні наукові товариства. Так, наприклад, ще в 1924 році було утворено Товариство ім.Г.Сковороди, згодом його наступником стало Науково-педагогічне товариство в 1925 році. В 1928 році постало Біологічне товариство та найбільш функціонуючими були "Математично-природниче товариство при УВП" й "Товариство Українських Професорів вищих шкіл", створені в 1929 році. Наукова

робота здійснювалась і за межами Інституту. Починаючи з 1924-1925 років, професура УВП бере активну участь у різноманітних з'їздах та конференціях: 1925 р.- Педагогічний конгрес у Великобританії, 1926 р.- II з'їзд слов'янських географів та етнографів у Варшаві, 1928 р.- Педагогічні з'їзди в Гейдельберзі та Берліні, 1929 р.- З'їзд по дослідженню історії релігії у Лунді (Швеція), 1930 р.- II з'їзд слов'янських класичних філологів в Празі та інших.²³ Громадська ж робота навчального закладу найбільш представлена номінацією "Інститутські свята". Починаючи з моменту відкриття УВП 7 липня 1923 року і закінчуючи урочистим святом з нагоди десятилітньої діяльності 19 квітня 1933 року, Інститут щороку влаштовував різноманітні "академії" чи концерти, приурочені визначним подіям минулого чи на пошану видатних українських та світових діячів. Так, традиційними святами були Шевченківське та Драгоманівське, свята з нагоди утворення Чехо-Словацької республіки (28 жовтня) та дня народження президента ЧСР Т.Масарика (7 березня). Серед інших можна назвати: святкову "академію" в березні 1924 року, приурочену 130-ій роковині з дня смерті Г.Сковороди; влітку того ж 1924 року - свято пам'яті Б.Грінченка; 28 травня 1926 року - відгук на вбивство в Парижі С.Петлюри і того ж дня свято пам'яті Івана Франка тощо.

У листопаді 1998 року громадською організацією "Українська ініціатива в Чеській республіці" було проведено конференцію, присвячену 75- річницю від дня заснування Українського Високого Педагогічного Інституту ім.М. Драгоманова. Всі її учасники відзначили величезну роль УВП в формуванні української інтелектуальної еліти та збереженні національних традицій (адже професори та студенти УВП працювали на майбутнє України- О.З.), прийняли відповідну ухвалу та звернення до Президента і Голови Верховної Ради України.²⁴

І тепер хочеться вірити, що саме зараз, в період побудови Української держави на порозі ХХІ століття, українські навчальні заклади плідно працюватимуть в Україні, достойно представлятимуть її серед когорт світового шкільництва та науковства, а всі її достойники будуть належно поціновані й знані.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Мірний Ів. Український Високий Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова в Празі. 1923- 1933 рр.- Прага, 1934.-144С.; 2. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції. 1919 - 1939 рр.- Прага, 1942.-Част.І.-388С.; 3. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі- ЦДАВО України), ф.3972 [УВП ім. М.Драгоманова], ф.3563 [М.Шаловала], ф.4432 [С.Наріжного]; 4. Євсеєнко І.В. Українсько-чесько-словацькі культурні зв'язки в міжвоєнний період: Дис. канд. іст. наук: спец. 07.00.02./ НАН України, Інститут Історії України.-К., 1996.-205С.; 5. Стремидло В.І. Друга хвиля української еміграції у Чехословаччині.(20-30-і рр. ХХ ст.): Дис. канд. іст. наук: спец. 07.00.02./ Запорізький університет.-Запоріжжя, 1994. - 214С.; 6. Бублик Т.В. Наукова та культурно-освітня діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині та Німеччині в 20-30 -і рр. ХХ ст.: Дис. канд. істор. наук: спец.07.00.01./ Київський університет ім. Т.Шевченка.-К., 1997.-178С.; 7. Матеріали конференції, присвяченої 75-річницю з дня заснування УВП ім. М. Драгоманова. [Надіслано приватним листом автору, поскільки збірник ще не вийшов з друку.]; 8.ЦДАВО України, ф.3972, оп.1, спр.3, арк.7-8 (копія); 9. Витяг з статуту УВП ім. М. Драгоманова в Празі (із 1923 р.) [Б.м.,б.р.], С.552; 10 Витяг з статуту УВП ім.М. Драгоманова в Празі (із 1925 р.) [Б.м., б.р.], С.573; 11.Мірний Ів. Названа праця.-С.8; 12. Див. Зубко О. Українські високі школи і М. Грушевський: втрачені можливості вченого та еміграції.(1920-1924 рр.) // Вісник Слов'янського університету. [в друці]; 13. ЦДАВО України, ф.3972, оп.1, спр.190, арк.4-5; 14. Мірний Ів. Названа праця.-С.77; 15. Витяг з статуту УВП ім. М. Драгоманова в Празі (із 1925 р.) [Б.м.,б.р.], С. 575; 16. Мірний Ів. Названа праця.-С.141; 17. Наріжний С. Названа праця.- С. 176; 18. Мірний Ів. Названа праця.- С. 142; 19. Наріжний С. Названа праця.-С. 180; 20. Євсеєнко І.В. Названа праця.-С. 97; 21. Мірний Ів. Названа праця.-С.95; 22. Науковий збірник, т.1.Під заг. редакцією Сімовича В.,-Прага, 1929,576 С. Та Науковий збірник, т.2.Під заг.редакцією Сімовича В.,-Прага, 1934, 424С.; 23. Бублик Т.В. Названа праця.-С.107; 24. Див. Український Форум.-1998.-13 листопада.-С.4.